

تأثیر التزام عملی به اعتقادات اسلامی از طریق سبک زندگی سالم بر گرایش دانشجویان به مصرف مواد مخدر

ولی‌اله خوش‌طینت*

*استادیار گروه هیات و علوم اسلامی دانشگاه پیام‌نور، ایران

Impact of Adherence to Islamic Beliefs through Healthy Lifestyle on University Students' Tendency to Drug Consumption

Valiollah Khoshtinat

*Assistant Professor and faculty member, Department of Theology and Islamic Sciences, Payame Noor University (PNU), I.R, Iran.

تاریخچه مقاله

دریافت مقاله: ۹۱/۳/۲۲

تجدیدنظر: ۹۱/۸/۱۴

پذیرش: ۹۱/۸/۱۴

Article History

Receipt: 2012.6.11

Revise: 2012.11.4

Acceptance: 2012.11.4

Abstract

Objective: The aim of this study is to find out the impact of adherence to Islamic beliefs through Healthy Lifestyle on University students' tendency to drug consumption of Payam-e-Noor University (PNU) of Ardebil.

Method: This study was done among about 8000 Students studying in the second semester of current academic year (2009-2010) in Ardabil Payam Noor University, but just about 400 of them were selected through cluster random Method as a statistical sample. Sample size was calculated in accordance with Gerjesy-Morgan table, where a is $\alpha=0.05$. The research went on correlated-descriptive method. Total average were used collected data was reported descriptively, however, the main questions of the research were analyzed inferentially using linear analysis.

Results: The results showed that there is a direct and significant negative relationship adherence to Islamic beliefs and attitudes among students towards drug use. There are a negatively correlated and significant relationship between healthy life styles and student attitudes toward drug use.

Conclusion: Phenomena tend to consume drugs is a complex phenomenon and many factors are involved in causing or preventing it. However, the statistics of most of the variables under study, a significant relationship between two variables is calculated, however, when variables are grouped together, and the real factors affecting drug disposition provide they influence each other in different directions causes the calculated values are lower number.

Keywords: Adherence to Islamic beliefs, healthy lifestyle, attitude toward drug use.

چکیده

هدف: این پژوهش به منظور بررسی تأثیر التزام عملی به اعتقادات اسلامی از طریق سبک زندگی سالم بر گرایش دانشجویان به مصرف مواد مخدر انجام گرفت.

روش: بدین منظور از بین تعداد تقریبی ۸۰۰۰ دانشجویی در حال تحصیل در جریان نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۹ دانشگاه پیام‌نور مرکز اردبیل، تعداد ۴۰۳ نفر از دانشجویان به عنوان نمونه آماری به شیوه خوشه‌ای تصادفی انتخاب گردید. حجم نمونه براساس جدول کرجسی-مورگان با احتساب $\alpha=0.05$ محاسبه گردید. روش پژوهش از نوع مطالعات توصیفی - همبستگی بود. داده‌های جمع‌آوری شده به صورت توصیفی گزارش شد. سپس سئوالات اصلی تحقیق با استفاده از تحلیل مسیر به صورت استنباطی تحلیل گردید.

یافته‌ها: نتایج تحلیل نشان داد که بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر رابطه منفی مستقیم و معنی‌دار وجود دارد. بین سبک زندگی سالم و گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر رابطه مستقیم منفی و معنی‌دار وجود دارد.

نتیجه‌گیری: پدیده گرایش به مصرف مواد مخدر یک پدیده پیچیده بوده و عوامل متعددی در ایجاد و یا ممانعت از آن دخیل هستند. هر چند از نظر آمار و ارقام بین اغلب متغیرهای تحت مطالعه به صورت دو متغیری رابطه معنی‌دار محاسبه گردیده است، اما وقتی متغیرها در کنار هم قرار می‌گیرند و نمود واقعی از عوامل فردی اثرگذار بر گرایش به مصرف مواد مخدر فراهم می‌آورد تأثیرات آنها بر همدیگر در مسیرهای مختلف سبب می‌گردد مقادیر محاسبه شده رقم پایینی باشد.

کلیدواژه‌ها: التزام عملی به اعتقادات اسلامی، سبک زندگی سالم، گرایش به مصرف مواد مخدر

مقدمه

مفهوم سبک زندگی بر این اندیشه مبتنی است که هر فردی در زندگی روزمره خود از الگو یا طرح رفتاری مشخص (مانند یک نظم عادی در کار، اوقات فراغت، و زندگی اجتماعی) و تکراری پیروی می‌کند. به نظر برنارد و کراپات (۱۹۹۴؛ به نقل از پلادینو^۱، ۱۹۹۷) سبک زندگی تصمیم‌هایی هستند که هر کسی از روی اختیار درباره نحوه عمل روزمره خود اتخاذ می‌کند. چنین تصمیم‌هایی بر افزایش یا کاهش خطر مشکلات مربوط به سلامتی تأثیر می‌گذارد.

گرایش به مصرف مواد مخدر معیار میزان گرایش به مصرف مواد مخدر نمره‌ای است که دانشجویان در پرسشنامه ساخته شده توسط مرکز مشاوره دانشجویی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۸۵)؛ به دست می‌آورند. مقیاس سنجش این متغیر فاصله‌ای است. گرایش عبارت است از ارزشیابی‌های مثبت و منفی یا احکام ارزشی مطلوب یا نامطلوب درباره اشیاء، اشخاص و وقایع. گرایش چگونگی احساس هر کسی را نسبت به چیزی نشان می‌دهند (خوش‌طینت، ۲۰۱۲ a, b, c).

اعتقادات دینی به عنوان مجموعه‌ای از اعتقادات، باایدها و نبایدها و نیز ارزش‌های اختصاصی و تعمیم یافته، از مؤثرترین تکیه‌گاه‌های روانی به شمار می‌رود که قادر است معنای زندگی را در لحظه‌لحظه‌های عمر فراهم سازد و در شرایطی خاص نیز با فراهم‌سازی تکیه‌گاه‌های تبیینی، فرد را از تعلیق و بی‌معنایی نجات دهد (بهرامی احسان؛ ۱۳۷۸). اعتقادات دینی، باورهایی را در برمی‌گیرد که انتظار می‌رود پیروان آن دین، بدان‌ها اعتقاد داشته باشند (سراج زاده و توکلی؛ ۱۳۸۰).

لالوند (۱۹۷۴)؛ نقل از (لایونز و لانگیل^۲، ۲۰۰۰) سبک زندگی را اینگونه تعریف می‌کند: مجموعه‌ای از تصمیم‌های افراد که بر سلامتی آنان تأثیر می‌گذارد و هر فرد کم و بیش بر آن کنترل دارد. از نقطه نظر سلامتی تصمیم‌ها و عادت‌های بد، خطر را به جان خریدن است. هنگامی که این گونه خطرها به بیماری یا مرگ منتهی می‌شوند، می‌توان گفت سبک زندگی قربانی، در بیماری یا مرگ وی سهیم بوده یا

علت آن است. منظور از التزام عملی به اعتقادات اسلامی، انجام رفتار تشریفاتی و آشکار در ملاء عام یا خلوت است که به بیان دیگر همان بعد مناسکی و آیین دینی نامیده می‌شود (آذربایجانی، موسوی اصل؛ ۱۳۸۵).

نتایج پژوهش دهکردیان و گلزاری (۱۳۸۹) نشان داد که در بین دانشجویان دانشگاه‌های دولتی تهران، در گروه علوم انسانی ۱۳/۵ درصد، در گروه فنی و مهندسی ۹/۲ درصد، در گروه علوم پزشکی ۱۰/۴ درصد و در گروه هنر ۱۱/۲ درصد دانشجویان آمادگی سوء مصرف مواد مخدر را دارند. بنابراین امروزه دانشجویان دانشگاه‌ها نیز به عنوان بخشی از افراد سرآمد جامعه از این آسیب در امان نیستند (زرانی و همکاران؛ ۱۳۸۵). دین و مذهب یکی از اساسی‌ترین و مهم‌ترین نهادهایی است که جامعه بشری به خود دیده است، به طوری که هیچگاه بشر خارج از این پدیده زندگی نکرده و همواره بدان پناه برده است. قرآن می‌فرماید: «ان الله اصطفى لکم الدین فلا تموتن الا و انتم مسلمون» (البقره، ۱۳۲) یعنی «خداوند این آیین پاک را برای شما برگزیده است و شما جز بر آیین اسلام نمی‌میرید». به گفته پلوتارک اگر به صحنه گیتی نظری بیافکنیم، بسیاری از محل و اماکن را خواهید دید که در آنجا نه آبادیست نه علم و نه دولت، اما یکجا که خدا نباشد نمی‌توان پیدا نمود (به نقل از نوابخش، پوریوسفی، ۱۳۸۵). در تفسیر آیه ۳۰ سوره روم آمده؛ در فطرت یعنی در آفرینش و سرشت انسان نوعی استعداد فطری وجود دارد که می‌تواند شگفتی‌های مخلوقات خدا را درک و از طریق آن بر وجود و یگانگی خدا استدلال کند و یا در تفسیر آیه ۱۷۲ سوره اعراف می‌خوانیم که در سرشت آفرینش انسان، استعداد فطری خداشناسی و یکتاپرستی وجود دارد؛ بنابراین اعتراف به خداوندی خدا ریشه در فطرت انسان دارد و از ازل در اعماق روحش وجود داشته است، اما آمیخته شدن روح با جسم و سرگرم شدن انسان به خواسته‌های جسمی دیگر خواسته‌های دنیوی باعث شد که این شناخت، آگاهی نسبت به خدا و استعداد فطری یکتاپرستی انسان، در معرض غفلت قرار گیرد و به دست فراموشی سپرده و توسط احساس ناخودآگاه انسان به کناری زده شود (نجاتی، ۱۳۸۷).

مذهب هم به عنوان مجموعه‌ای از اعتقادات، باایدها و

1. Pladino, D.
2. Lyons, R. & Langill, L.

نابیدها و نیز ارزش‌های اختصاصی و تعمیم‌یافته، از مؤثرترین تکیه‌گاه‌های روانی به شمار می‌رود که قادر است معنای زندگی را در لحظه‌لحظه‌های عمر فراهم سازد و در شرایطی خاص نیز با فراهم‌سازی تکیه‌گاه‌های تبیینی، فرد را از تعلیق و بی‌معنایی نجات دهد (بهرامی احسان، ۱۳۷۸). اعتقادات مذهبی، باورهایی را دربرمی‌گیرد که انتظار می‌رود پیروان آن دین، بدان‌ها اعتقاد داشته باشند (سراج‌زاده و توکلی، ۱۳۸۰). مذهب به عنوان یک میانجی بر فرآیند فکری و ارزیابی رویدادهای روزمره زندگی فرد تأثیر می‌گذارد، بدین ترتیب حتی بسیاری از رویدادهای به ظاهر منفی، مثبت و معنی‌دار ارزیابی می‌شوند و فرد از آنها احساس پوچی و بی‌هدفی و یأس و ناامیدی در برابر محرومیت‌ها، ناملایمات و فشارهای روانی هموار می‌کند (ظهور و توکلی، ۱۳۸۱؛ خوش‌طینت، ۲۰۱۲ a, b, c).

مذهب تأمین‌کننده مجموعه‌ای از شناخت‌های اجتماعی است که در تفسیر واقعیت، تعریف خود و منبعی از جهت‌گیری‌ها برای رفتار مشارکت دارد. در همین چارچوب است که می‌توان پذیرفت، مذهب عرضه‌کننده افکار معناداری در مواجهه با رنج‌ها و تحمل سختی‌ها و دشواری‌هاست (بهرامی احسان، ۱۳۸۰). میلر، دیویس و گرین‌والد (۲۰۰۰) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که نوجوانانی که دیندار نیستند و نمرات پایینی در اندازه‌گیری میزان فعالیت دینی به دست می‌آورند در مقایسه با نوجوانان دارای سطح بالاتر فعالیت دینی، مصرف و سوء مصرف مواد بیشتری دارند. ریچارد، بل و کارلسون (۲۰۰۰) در آزمایشی نشان دادند که افزایش حضور در کلیسا به کاهش مصرف الکل و کواکین در بین گروه نمونه منجر گردید. مریل، سلزار و گاردنر (۲۰۰۱) در پژوهش خود نشان دادند که عواملی نظیر فراوانی حضور در کلیسا، سطح بالای دینداری در اعضای خانواده و والدین، و فراوانی بحث‌های دینی خانوادگی اثر حمایت‌کننده در مقابل مصرف مواد در نوجوانان و جوانان دارد (به نقل از خدایاری فرد، شهابی و اکبری زردخانه، ۱۳۸۶). یافته‌های پژوهشی ترقی‌جاء و نجفی (۱۳۸۶) تحت عنوان «بررسی رابطه آسیب‌پذیری در برابر مصرف مواد و در معرض خطر خودکشی بودن با سلامت روانی و میزان بهره‌گیری از اعتقادات مذهبی بر روی کلیه دانشجویان ورودی سال ۸۶-

۸۵ دانشگاه‌های تحت پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نشان داد بین بهره‌گیری از اعتقادات مذهبی و در معرض خطر مواد بودن رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد به عبارتی با افزایش معنویت، احتمال گرایش به مصرف مواد کمتر می‌گردد. یافته‌های پژوهشی رزمجویی (۱۳۸۹) با عنوان رابطه تعالی معنوی با احتمال آسیب‌پذیری نسبت به مصرف مواد مخدر در دانشجویان با نمونه ۱۵۰ از دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه شیراز نشان داد که در بین دانشجویان، رشد تعالی معنوی آسیب‌پذیری نسبت به مواد مخدر را به طور معنی‌داری کاهش می‌دهد. همچنین در این پژوهش بین تمامی مؤلفه‌های تعالی معنوی شامل وحدت، کامروایی معنوی و پیوند معنوی با احتمال مصرف مواد مخدر رابطه معکوس وجود دارد.

یافته‌های پژوهشی هادیان‌فرد (۱۳۸۲) با عنوان احساس ذهنی بهزیستی و فعالیت‌های مذهبی در گروهی از مسلمانان با یک نمونه ۵۰ نفری از مراجعه‌کنندگان به یک مرکز فرهنگی هنری در یکی از بوستان‌های شهر شیراز نشان داده است که اقامه نمازهای واجب پیش‌بینی‌کننده نیرومندی برای احساس ذهنی بهزیستی است. همچنین انتخاب دوست مذهبی، انتخاب همسر مذهبی، پرداخت وجوهات شرعی، تشویق دیگران به مذهبی بودن و بررسی درباره دین، پیش‌بینی‌کننده‌های خوبی برای احساس ذهنی بهزیستی هستند. نوابخش و پوریوسفی (۱۳۸۵) در پژوهشی کتابخانه‌ای با عنوان نقش دین و باورهای مذهبی بر سلامت روان با بررسی مقالات متعددی به این نتیجه رسیده‌اند که افراد دینی و مذهبی از سبک و شیوه زندگی سالم‌تر و متعادل‌تری استفاده می‌نمایند. بررسی‌هایی که در ایالات متحده آمریکا انجام شده، نشان داده‌اند، مردمی که خود را معنوی‌تر و مذهبی‌تر می‌دانند، سطوح بالاتری از شادکامی را گزارش می‌کنند و حضور در کلیسا و شرکت در آیین‌های دینی رابطه مثبتی با احساس ذهنی بهزیستی دارد (میرز، ۲۰۰۰؛ اینگلهارت، ۱۹۹۰). همچنین بررسی‌ها نشان داده‌اند مذهبی بودن با عاطفه مثبت همبستگی مستقیم و با عاطفه منفی رابطه معکوس دارد (واتسون و کلارک، ۱۹۹۲). از سوی دیگر مذهبی بودن با چندین ملاک بهداشتی روانی همبسته است؛ برای نمونه افراد مذهبی، کمتر از افراد غیرمذهبی به بزه کاری، سوء مصرف مواد و

دانشجویان به عنوان واحد نمونه‌گیری انتخاب می‌شدند. **حجم نمونه آماری:** حجم نمونه آماری براساس جدول کرجسی - مورگان محاسبه گردید. براساس جدول مذکور با احتساب $\alpha=0/05$ از جامعه‌ای به حجم ۷۰۰۰ بایستی نمونه‌ای ۳۶۴ نفری و از جامعه‌ای به حجم ۸۰۰۰ نفر نمونه‌ای ۳۶۷ نفری انتخاب نمود (کرجسی، مورگان؛ ۱۹۷۰). در این پژوهش هم برای رعایت کفایت نمونه و هم با توجه به خوشه‌ای بودن روش نمونه‌گیری، نمونه‌ای با حجم ۴۰۳ نفر انتخاب گردید. از بین افراد نمونه آماری ۳۰۴ نفر معادل ۷۶ درصد دانشجوی مؤنث و ۹۶ نفر معادل ۲۴ درصد دانشجوی مذکر بوده‌اند.

ابزار پژوهش

در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌های موردنیاز؛ علاوه بر ۴ سؤال جهت اخذ اطلاعات دموگرافیک جنسیت، رشته تحصیلی، معدل نیمسال قبل و معدل کل از پرسشنامه‌هایی به شرح زیر استفاده شد.

پرسشنامه التزام عملی به اعتقادات اسلامی

مقیاس خودسنجی التزام عملی به اعتقادات اسلامی برای اندازه‌گیری رفتارهای دینی نوجوانان و جوانان مسلمان تدوین شده است. در انتخاب جملات این مقیاس، آن دسته از اعمال و رفتارهای دینی که انجام آنها از یک جوان مسلمان انتظار می‌رود، در کانون توجه قرار گرفته است. بنابراین جملات پرسشنامه شامل سایر تکالیف دینی بزرگسالان نظیر جهاد و زکات نمی‌شود. این پرسشنامه توسط نویسدی بر روی جوانان پنج منطقه شهر تهران هنجاریابی شده است. این پرسشنامه دارای ۴۵ ماده است که ۱۲ ماده برای التزام عملی به نماز؛ ۸ ماده برای التزام عملی به روزه؛ ۱۸ ماده برای التزام عملی به دیگر احکام شرعی الهی؛ ۷ ماده برای رعایت ارتباط با افراد مذهبی اختصاص یافته است.

پرسشنامه از نوع لیکرت ۵ درجه است که گزینه «کاملاً درست=۵»، «درست=۴»، «تقریباً درست=۳»، «نادرست=۲» و «کاملاً نادرست=۱» نمره‌گذاری می‌شود. بر این اساس نمرات بیشتر نشان از التزام عملی بیشتر به

الکل، طلاق و خودکشی روی می‌آورند (کولاسانتو و شریور، ۱۹۸۹)، از نظر بدنی سالم‌ترند و زندگی طولانی‌تری دارند (کونینگ، ۱۹۹۷). فعالیت‌های جسمانی در کل و تربیت بدنی و فعالیت‌های ورزشی به طور خاص یکی از نظام‌های مهم تربیت اسلامی است. به طوری که رخدادهای زندگی اجتماعی قبل و بعد از بعثت رسول خدا (ص) آکنده از وقایع مختلف ورزشی است (کریمیان، شکرچی زاده، ۱۳۸۶).

اهداف این تحقیق عبارت بودند از:

- ۱- بررسی رابطه مستقیم بین متغیرهای التزام عملی به اعتقادات اسلامی، سبک زندگی سالم و گرایش دانشجویان به مصرف مواد مخدر؛
- ۲- بررسی رابطه غیرمستقیم متغیر التزام عملی به اعتقادات اسلامی بر گرایش دانشجویان به مصرف مواد مخدر؛
- ۳- بررسی رابطه غیرمستقیم متغیر سبک زندگی سالم بر گرایش دانشجویان به مصرف مواد مخدر؛

روش پژوهش

طرح این پژوهش از نوع مطالعات مقطعی است زیرا در مقطعی از زمان شروع و به پایان می‌رسد، اما روش پژوهش از نوع مطالعات توصیفی-همبستگی است. زیرا روابط بین متغیرها مورد بررسی قرار گرفته؛ تأثیرات آنها بر همدیگر مطالعه می‌گردد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش را تعداد تقریبی ۵۰۰۰ نفر دانشجوی دختر و ۳۰۰۰ نفر دانشجوی پسر در مجموع ۸۰۰۰ نفر دانشجوی مرکز اردبیل در جریان نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۹ تشکیل می‌داد (گزارش منتشر نشده معاونت اجرایی، ۱۳۸۵).

روش نمونه‌گیری: در این پژوهش از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی برای نمونه‌گیری استفاده شد. بدین منظور از بین رشته‌های مختلف تحصیلی، ابتدا به طور تصادفی، کلاس انتخاب شد. سپس در داخل کلاس‌ها،

اعتقادات اسلامی است.

روایی آزمون: برای بررسی روایی ابزار اندازه‌گیری التزام عملی به اعتقادات اسلامی، از نظر متخصصان استفاده شد. تعدادی از روحانیون و اندیشمندان مسلمان و تعدادی از اساتید دانشگاه «مقیاس خودسنجی التزام عملی به اعتقادات اسلامی» را ابزاری نسبتاً مناسب برای اندازه‌گیری التزام عملی دانش‌آموزان به اعتقادات اسلامی دانستند و استفاده از آن را روا دیدند.

روایی «مقیاس خودسنجی التزام عملی به اعتقادات اسلامی» به طریق دیگری نیز بررسی شد. تعداد ۳۵ نفر از دانش‌آموزان در مطالعه مقدماتی به پرسشنامه مورد نظر پاسخ دادند. همین افراد در یک مصاحبه انفرادی شرکت کردند و توسط پژوهشگر از لحاظ میزان پایبند بودن به اعتقادات اسلامی بر روی یک مقاس ۲۰ درجه‌ای رتبه‌بندی شدند. علاوه بر این، همان دانش‌آموزان توسط مسئولان واحد آموزشی از لحاظ التزام به اعتقادات اسلامی در روی یک مقیاس ۲۰ درجه‌ای مرتبه‌بندی شدند. سپس همبستگی بین پاسخ‌های کتبی دانش‌آموزان و امتیاز مصاحبه، محاسبه شد و ضریب همبستگی بین امتیازی که مصاحبه‌گر به میزان پایبند بودن هر دانش‌آموز اختصاص داده بود و نمره‌ای که دانش‌آموز از طریق پاسخ دادن به پرسشنامه کسب کرده بود، برابر با $0/86$ به دست آمد. همچنین ضریب همبستگی بین پاسخ کتبی دانش‌آموزان به پرسشنامه مورد نظر و رتبه‌بندی اولیای واحد آموزشی محاسبه شد که ضریب همبستگی مربوط برابر با $0/57$ بود. بنابراین، به نظر می‌رسد که ابزار اندازه‌گیری التزام عملی به اعتقادات اسلامی از روایی کافی برخوردار است.

پایایی آزمون: برای بررسی پایایی مقیاس خودسنجی التزام عملی به اعتقادات اسلامی نیز از روش بازآزمایی استفاده شد. مدت زمان فاصله بین اجرای دو آزمون یک هفته بود. ضریب پایایی به دست آمده براساس روش بازآزمایی برابر با $0/81 = r_{tt}$ بود. بنابراین، درباره پایایی ابزار اطمینان کافی وجود دارد.

برای محاسبه پایایی در این پژوهش؛ پرسشنامه به

صورت مقدماتی بر روی ۲۸ نفر از دانشجویان اجرا و با استفاده از روش همسانی درونی محاسبه گردید.

پرسشنامه گرایش به مصرف مواد مخدر

برای اندازه‌گیری میزان گرایش به مصرف مواد مخدر از پرسشنامه ۲۰ سئوالی ساخته دفتر مرکزی مشاوره وزارت علوم، تحقیقات و فناوری استفاده شد. این پرسشنامه برای مطالعه در معرض مصرف مواد بودن دانشجویان جدیدالورود در دانشگاه‌های کشور طراحی شده است. سئوالات پرسشنامه عوامل خطر را در قالب عوامل خانوادگی، ارتباطات اجتماعی، ویژگی‌های روانشناختی فردی ارتباط با همسالان، عوامل محیطی و ویژگی‌های بیولوژیکی فردی بررسی می‌نماید. پرسشنامه از ۶ سئوال دو گزینه‌ای به صورت بله و خیر و ۱۴ سئوال چهارگزینه‌ای تشکیل شده است. روایی و پایایی پرسشنامه در بررسی‌های دفتر مرکزی مشاوره وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به طور کامل بررسی شده است. در این پژوهش نیز در اجرای مقدماتی بر روی ۲۸ نفر از دانشجویان با استفاده از روش همسانی درونی مقدار پایایی کل پرسشنامه برابر $0/86 = \alpha$ محاسبه گردید.

پرسشنامه سبک زندگی سالم

این پرسشنامه شامل ۸ سئوال است که دانشگاه علوم پزشکی گیلان برای مطالعه سبک زندگی دانشجویان ساخته شده است. پرسشنامه سبک زندگی را در ۴ بعد شامل فعالیت جسمی و ورزش، مدیریت تنش، تغذیه سالم و پیشگیری اندازه می‌گیرد. مزیت اصلی این پرسشنامه در مقایسه با پرسشنامه‌های دیگر؛ تعداد کم سئوالات آن در عین جامعیت است. روایی این پرسشنامه از ویژگی‌های قابل قبولی برخوردار است. از نظر متخصصان برای تعیین روایی صوری و محتوایی استفاده شد. همچنین با انجام تحلیل عاملی تأییدی، روایی سازه پرسشنامه بررسی شد. همبستگی نسبتاً

استنباطی سئوالات پژوهش با استفاده از روش آماری تحلیل مسیر انجام گرفت.

یافته‌ها

در این قسمت یافته‌های حاصل از اجرای پرسشنامه درخصوص برخی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخگویان در قالب جداول توزیع فراوانی ارائه و پس از آن نتایج به دست آمده درخصوص متغیرهای اصلی پژوهش به صورت تک متغیری و به تفکیک دانشجویان مؤنث و مذکر در قالب جداول توصیفی ارائه می‌گردد. در این راستا ابتدا نمرات تبدل به مقیاس تبدل شده و مؤلفه‌های متغیرها به همراه خود متغیرها به صورت نیمرخ گزارش می‌گردند. در ضمن در این گزارش به معنی‌داری تفاوت ویژگی‌های بین دانشجویان مؤنث و مذکر براساس آزمون t دو گروهی مستقل نیز اشاره شده است. در پایان سئوالات پژوهش با استفاده از تحلیل مسیر به صورت استنباطی تحلیل شده‌اند.

از بین ۴۰۳ نفر دانشجوی نمونه آماری، تعداد ۳ نفر به هنگام پاسخگویی به پرسشنامه؛ جنسیت خود را علامت نزده‌اند. از بین ۴۰۰ نفر دانشجویی که به این گزینه جواب داده‌اند، ۷۶ درصد دانشجوی مؤنث و ۲۴ درصد دانشجوی مذکر بوده‌اند.

از کل نمونه آماری، ۱۲ نفر از دانشجویان به این سؤال جواب نداده‌اند. از بین ۳۹۱ نفر باقیمانده که رشته تحصیلی خود را اعلام کرده‌اند، بیشترین آمار مربوط به رشته‌های علوم تربیتی (۷۸ نفر معادل ۱۹/۹ درصد) و رشته حقوق (۵۲ نفر معادل ۱۳/۳ درصد) بوده است و کمترین آمار مربوط به رشته‌های مدیریت اجرایی، زبان انگلیسی، مدیریت جهانگردی و زیست-شناسی هر کدام به تفکیک ۲ نفر معادل ۰/۵ درصد بوده است.

پایین میان مؤلفه‌ها ($0/5 < r < 0/25$) نشان می‌دهد که مؤلفه‌ها با همدیگر همپوشانی زیادی نداشته و سئوالات به‌رغم کم بودن از ضریب تمییز قابل قبولی برخوردار است. پایایی پرسشنامه با استفاده از روش همسانی درونی برابر $\alpha = 0/76$ محاسبه گردیده است. در این پژوهش در اجرای مقدماتی بر روی ۲۸ نفر از دانشجویان با استفاده از روش همسانی درونی مقدار پایایی برابر $\alpha = 0/73$ محاسبه گردید.

روش جمع‌آوری

داده‌های این پژوهش با استفاده از آزمون‌های کاغذی (چاپی) به صورت میدانی جمع‌آوری گردید. بدین ترتیب که پرسشگران آموزش‌دیده در محیط‌های پژوهشی شامل پردیس دانشگاه و کلاس‌های درس حاضر شده و پرسشنامه را در اختیار دانشجویان قرار می‌دادند و پس از تکمیل جمع‌آوری می‌نمودند.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌های جمع‌آوری شده پس از ورود به محیط نرم‌افزار SPSS ۱۷ و پردازش به صورت زیر تحلیل شدند.

ابتدا سئوالات مرتبط با ویژگی‌های فردی و اجتماعی افراد به صورت توصیفی در قالب جداول نمودارها گزارش شدند. پس از آن نتایج به دست آمده درخصوص متغیرهای اصلی پژوهش به صورت تک متغیری و به تفکیک دختر و پسر در قالب جداول توصیفی ارائه می‌گردد. در این راستا ابتدا نمرات تبدل به مقیاس T شده و مؤلفه‌های متغیرها به همراه خود متغیرها ارائه، سپس متغیرهای اصلی گزارش گردیدند. در ضمن مقایسه‌ای هم بین دو گروه دانشجوی مؤنث و مذکر هم انجام گرفته است. در نهایت تحلیل

جدول ۱. وضعیت التزام عملی به اعتقادات اسلامی و مؤلفه‌های آن به تفکیک دانشجویان مؤنث و مذکر

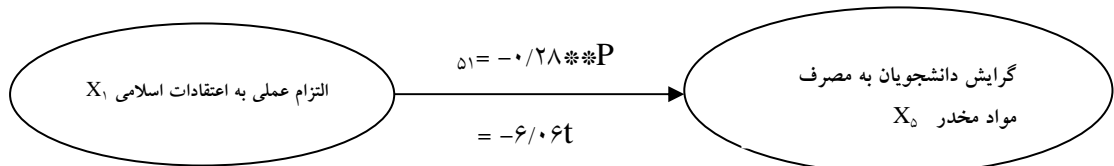
وضعیت معنی‌داری	Sig	t	انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنسیت	سازه
معنی دار	۰/۰۰۱	۳/۸۱	۸/۸۶	۵۱/۱۹	۳۰۴	مونث	التزام عملی به نماز خواندن
			۱۲/۰۹	۴۶/۱۰	۹۶	مذکر	
معنی دار	۰/۰۰۱	۲/۶۱	۸/۶۲	۵۰/۸۶	۳۰۴	مونث	التزام عملی به روزه گرفتن
			۱۳/۲۰	۴۷/۱۱	۹۶	مذکر	
معنی دار	۰/۰۰۱	۳/۵۷	۸/۹۷	۵۱/۱۹	۳۰۴	مونث	التزام عملی به احکام شرعی الهی
			۱۲/۰۷	۴۶/۱۹	۹۶	مذکر	
معنی دار	۰/۰۰۱	۴/۴۶	۸/۷۰	۵۱/۴۳	۳۰۴	مونث	التزام عملی به معاشرت با افراد مذهبی
			۱۲/۳۱	۴۵/۴۰	۹۶	مذکر	
معنی دار	۰/۰۰۱	۴/۱۰	۸/۷۶	۵۱/۳۳	۳۰۴	مونث	التزام عملی به اعتقادات اسلامی
			۱۲/۴۱	۴۵/۷۵	۹۶	مذکر	
معنی دار	۰/۰۰۸	-۲/۵۱	۹/۶۷	۴۹/۲۸	۳۰۴	مونث	فعالیت جسمی
			۱۰/۸۰	۵۲/۳۸	۹۶	مذکر	
معنی دار	۰/۰۱۷	۲/۵۴	۹/۶۸	۵۰/۷۵	۳۰۴	مونث	تغذیه سالم
			۱۰/۷۶	۴۷/۷۹	۹۶	مذکر	
معنی دار	۰/۰۰۱	-۳/۰۵	۹/۵۱	۴۹/۰۷	۳۰۴	مونث	مدیریت تنش
			۱۱/۰۸	۵۲/۹۰	۹۶	مذکر	
-	۰/۴۲	-۰/۸۰	۱۰/۳۵	۴۹/۷۳	۳۰۴	مونث	پیشگیری
			۸/۹۶	۵۰/۶۸	۹۶	مذکر	
-	۰/۰۰۸	-۱/۷۳	۹/۷۵	۴۹/۵۱	۳۰۴	مونث	سبک زندگی
			۱۰/۷۹	۵۱/۵۵	۹۶	مذکر	
معنی دار	۰/۰۰۸	۲/۶۶	۱۰/۵۵	۵۰/۵۸	۳۰۴	مونث	عامل خانوادگی
			۷/۸۰	۴۷/۹۲	۹۶	مذکر	
معنی دار	۰/۰۰۱	-۵/۱۰	۹/۱۷	۴۸/۷۵	۳۰۴	مونث	عامل محیطی و اجتماعی
			۱۱/۱۱	۵۴/۸۵	۹۶	مذکر	
معنی دار	۰/۰۰۱	-۸/۰۸	۷/۹۴	۴۷/۵۲	۳۰۴	مونث	عامل دوستان
			۱۱/۷۹	۵۷/۹۲	۹۶	مذکر	
معنی دار	۰/۰۰۱	-۲/۹۱	۸/۶۵	۴۸/۹۶	۳۰۴	مونث	عامل فردی
			۱۳/۰۲	۵۳/۰۸	۹۶	مذکر	
معنی دار	۰/۰۰۱	-۴/۷۰	۸/۸۲	۴۸/۴۶	۳۰۴	مونث	تمایل به مصرف مواد
			۱۱/۹۹	۵۴/۶۸	۹۶	مذکر	

شامل فعالیت جسمانی، مدیریت تنش و استرس، و پیشگیری از رفتارهای خطر سبک زندگی سالم از میانگین نمره ۵۰ بالاتر و در تغذیه سالم از میانگین نمره ۵۰ پایین تر است. میانگین نمره دانشجویان مؤنث در عامل خانوادگی تمایل به مصرف مواد مخدر از میانگین نمره دانشجویان مذکر بالاتر است. اما در متغیرهای عامل محیطی و اجتماعی، عامل دوستان، عامل فردی، و تمایل به مصرف مواد مخدر؛ میانگین نمره دانشجویان مؤنث از میانگین نمره دانشجویان مذکر پایین تر است. مقادیر t محاسبه شده نشان می-دهد که تفاوت نمرات بین دانشجویان مؤنث و دانشجویان مذکر معنی دار است. همچنین مشخص شد که میانگین نمره دانشجویان مؤنث تنها در عامل خانوادگی بالاتر از میانگین ۵۰ و دانشجویان مذکر پایین تر از میانگین ۵۰ است. اما در سایر مؤلفه‌ها و نیز کل تمایل به مصرف مواد مخدر وضعیت برعکس است. یعنی میانگین نمره دانشجویان مؤنث پایین تر از میانگین ۵۰ و دانشجویان مذکر بالاتر از میانگین ۵۰ است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج استنباطی سؤال ۱: آیا بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر رابطه مستقیم وجود دارد؟

طبق داده های جدول ۱؛ در تمامی مؤلفه‌های التزام عملی به اعتقادات اسلامی و کل سازه التزام عملی به اعتقادات اسلامی؛ میانگین نمرات دانشجویان مؤنث از دانشجویان مذکر بالاتر است. مقادیر t محاسبه شده نشان می‌دهد که تمامی این تفاوت‌ها در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنی دار است. همچنین میانگین نمرات دانشجویان مؤنث در التزام عملی به اعتقادات اسلامی و تمامی مؤلفه‌های آن بالاتر از میانگین ۵۰ و دانشجویان مذکر پایین تر از میانگین ۵۰ بوده است. میانگین نمرات دانشجویان دختر در فعالیت جسمانی شامل ورزش و تفریح، مدیریت تنش و استرس، پیشگیری از رفتارهای خطر زندگی سالم؛ از دانشجویان پسر پایین تر است. در مقابل میانگین نمره دانشجویان مؤنث در تغذیه سالم از دانشجویان مذکر بالاتر است. مقادیر t نشان می‌دهد که تفاوت نمره دانشجویان مؤنث و مذکر در فعالیت جسمانی، مدیریت تنش و تغذیه سالم معنی دار ولی در پیشگیری از رفتارهای خطر زندگی سالم و کل سبک زندگی معنی دار نیست. میانگین نمره دانشجویان دختر در کل سبک زندگی و مؤلفه‌های آن شامل فعالیت جسمانی، مدیریت تنش و استرس و رفتارهای پیشگیرانه از میانگین نمره ۵۰ پایین تر و تنها در تغذیه سالم از میانگین نمره ۵۰ بالاتر است. این وضعیت در مورد دانشجویان مذکر بر عکس است. یعنی میانگین نمره دانشجویان مذکر در کل سبک زندگی و مؤلفه‌های آن

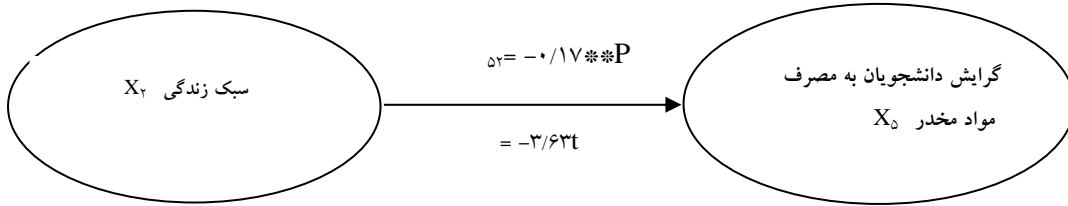

نمودار ۱. روند نمای تحلیل مسیر مستقیم بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و گرایش به مصرف مواد

دارد. یعنی با افزایش التزام عملی به اعتقادات اسلامی؛ گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر کاهش می‌یابد.

سؤال ۲: آیا بین سبک زندگی سالم و گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر رابطه مستقیم وجود دارد؟

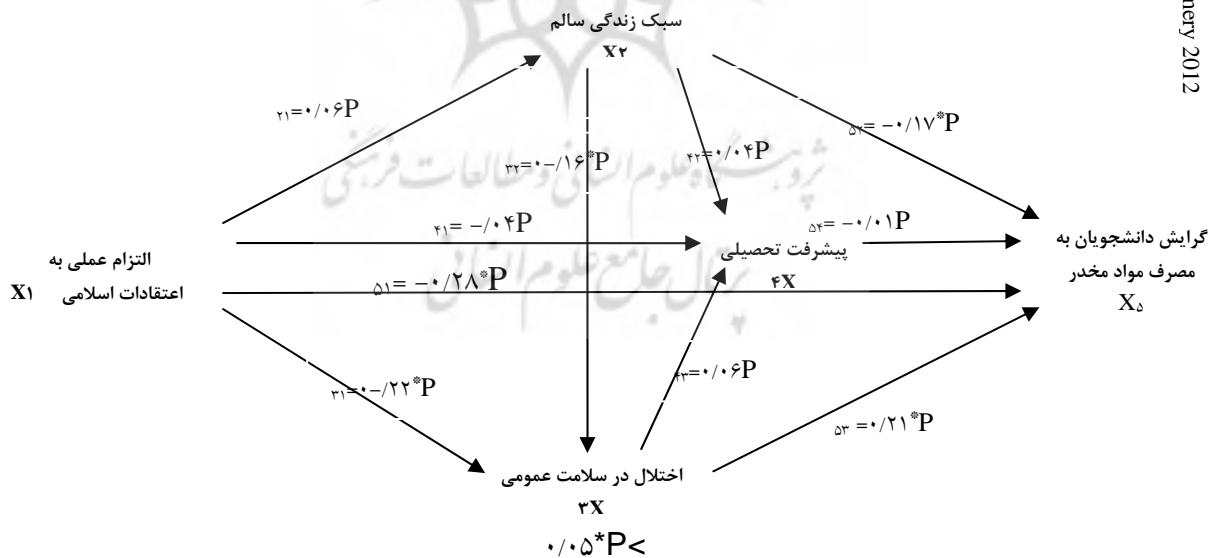
طبق نمودار ۱، $t = -6/06$ نشان می‌دهد که مقدار $P_{\delta 1} = -0/28$ محاسبه شده با $P < 0/01$ ؛ در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنی‌دار است. به عبارت دیگر در سطح اطمینان ۹۹ درصد می‌توان نتیجه گرفت که بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر رابطه مستقیم منفی وجود

نمودار ۲. روند نمای تحلیل مسیر مستقیم بین سبک زندگی سالم و گرایش به مصرف مواد

یعنی با افزایش سبک زندگی سالم؛ گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر کاهش می‌یابد. سؤال ۳: آیا بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر رابطه مستقیم وجود دارد؟

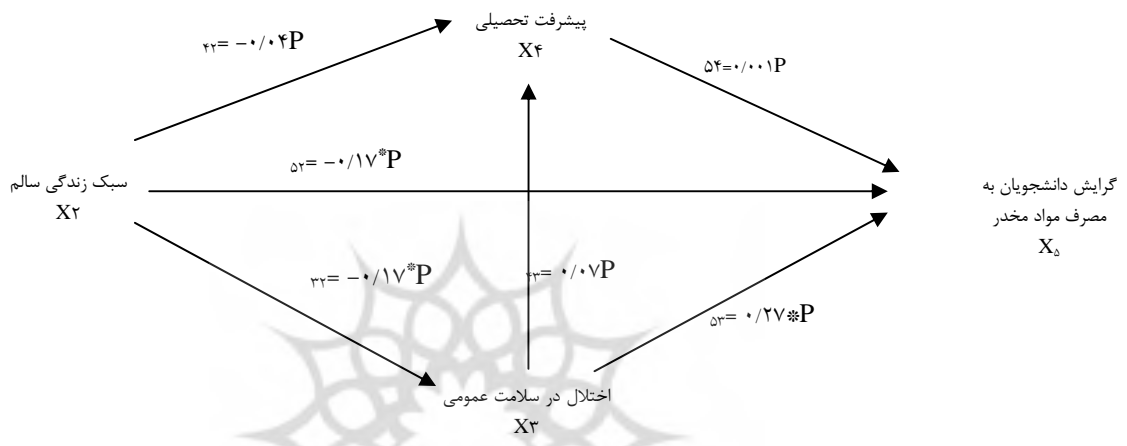
طبق نمودار ۲؛ $t = -3/63$ نشان می‌دهد که مقدار $P_{\delta 2} = -0/17$ محاسبه شده با $P < 0/01$ ؛ در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنی‌دار است. به عبارت دیگر در سطح اطمینان ۹۹ درصد می‌توان نتیجه گرفت که بین سبک زندگی سالم و گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر رابطه مستقیم منفی وجود دارد.

نمودار ۳. روند نمای تحلیل مسیر مستقیم بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و گرایش به مصرف مواد

نسبتاً بالایی است. در مجموع براساس روابط تنظیمی طبق نمودار ۳؛ مجموع اثرات مستقیم و غیرمستقیم برابر ۰/۳۴- محاسبه گردید. سؤال ۴: آیا بین سبک زندگی و گرایش دانشجویان نسبت به مواد مخدر رابطه مستقیم وجود دارد؟

مجموع اثرات غیرمستقیم التزام عملی به اعتقادات اسلامی بر گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر برابر ۰/۰۶- محاسبه گردید که رقم بسیار ناچیزی است. در حالی که مقدار اثر مستقیم التزام عملی به اعتقادات اسلامی بر گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر برابر ۰/۲۸- محاسبه گردیده است. که در مقایسه با مجموع اثرات غیر مستقیم رقم

نمودار ۴. روند نمای تحلیل مسیر مستقیم بین سبک زندگی و گرایش به مصرف مواد

* $P < 0.05$

سئوالات اصلی تحقیق با استفاده از تحلیل مسیر به صورت استنباطی تحلیل گردید.

نتایج استنباطی پژوهشی نشان داد که بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر رابطه منفی مستقیم وجود دارد. به عبارتی با افزایش التزام عملی دانشجویان به اعتقادات اسلامی؛ گرایش آنان نسبت به مصرف مواد مخدر به طور معنی داری کاهش می یابد. با توجه به اینکه التزام عملی به اعتقادات اسلامی شامل مؤلفه های نماز خواندن، روزه گرفتن، عمل به احکام شرعی الهی، و نیز حضور در اجتماعات مذهبی است؛ این یافته منطقی به نظر می رسد (خوش طینت، ۲۰۱۲ b, c). همانگونه که یافته های میلر، دیویس و گرین والد (۲۰۰۰) بر نقش دینداری نوجوانان و حضور آنان در سطوح بالاتر فعالیت دینی؛ ریچارد، بل و کارسون (۲۰۰۰) بر نقش حضور کلیسا؛

مجموع اثرات غیرمستقیم سبک زندگی سالم بر گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر برابر ۰/۰۵ محاسبه گردید که رقم نسبتاً پایینی است. در حالی که اثر مستقیم آن برابر ۰/۱۷- و معنی دار بوده است.

این پژوهش به منظور بررسی تأثیر التزام عملی به اعتقادات اسلامی از طریق سبک زندگی سالم، سلامت عمومی و پیشرفت تحصیلی بر گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر انجام گرفت. بدین منظور تعداد ۴۰۳ نفر از دانشجویان دانشگاه پیام نور به عنوان نمونه آماری به شیوه خوشه ای تصادفی انتخاب گردید. داده های مورد نیاز پژوهش با استفاده از پرسشنامه التزام عملی به اعتقادات اسلامی، پرسشنامه گرایش به مصرف مواد مخدر، پرسشنامه سلامت عمومی (GHQ) و پرسشنامه سبک زندگی سالم به صورت میدانی جمع آوری گردید. داده های جمع آوری شده به صورت توصیفی گزارش شد. سپس

مریل، سلزار و گاردنر (۲۰۰۱) بر نقش دینداری افراد، فراوانی بالاتر حضور در کلیسا، و فراوانی بحث‌های دینی در خانواده در کاهش مصرف مواد مخدر تأکید دارند.

همچنین در بین پژوهش‌های داخلی نتایج پژوهش‌های ظهور و توکلی (۱۳۸۱)؛ بر نقش داشتن اعتقادات مذهبی ترقی جاه و نجفی (۱۳۸۶). بر نقش بهره‌گیری از اعتقادات مذهبی؛ شمسی میمندی و همکاران (۱۳۸۷) بر نقش ارزش‌های مذهبی و اجتماعی در کاهش مصرف مواد مخدر تأکید دارند. بررسی بیشتر یافته‌های پژوهش‌های داخلی از قبیل ورودی‌پور، فرهادی‌نسب، بشیریان و محجوب (۱۳۸۶) بر نقش دوستان و اجتماعات در کاهش مصرف مواد مخدر، مولوی و رسول‌زاده (۱۳۸۳) بر نقش دوستان ناباب و معاشرت با افراد ناباب در گرایش به مصرف مواد مخدر؛ رامشت و پورشریفی بر نقش گروه همسالان، محیط اجتماعی ناسالم؛ آزادی‌های بی قید و بند بر گرایش دانشجویان به مصرف مواد مخدر تأکید شده است و بالاخره اینکه معنی‌داری رابطه منفی بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و گرایش به مصرف مواد مخدر با یافته‌های شایان، ترابی، خراسانی و ناصریان (۱۳۸۹)؛ خدایاری فرد، شهابی و اکبری زردخانه (۱۳۸۶) مبنی بر رابطه منفی دینداری با استعداد سوء مصرف مواد و نیز رزمجویی (۱۳۸۹) مبنی بر رابطه تعالی معنوی شامل وحدت، کامروایی معنوی و پیوند معنوی با احتمال آسیب‌پذیری نسبت به مواد مخدر در بین دانشجویان همسو است.

یافته بعدی پژوهش حاکی از رابطه منفی معنی‌دار بین سبک زندگی سالم و گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر است. با توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی سالم شامل فعالیت جسمانی و تفریح و ورزش، مدیریت تنش، تغذیه سالم و انجام رفتارهای پیشگیرانه این یافته منطقی به نظر می‌رسد. همچنین این نتیجه با یافته‌های پژوهش‌هایی همچون شمسی میمندی (۱۳۸۷) مبنی بر نقش اوقات فراغت نامناسب، فقدان مهارت‌های زندگی از قبیل عدم توانایی در مقابله با شکست و

ناامیدی در گرایش به مصرف مواد مخدر؛ رضوی، اشرفی و حسینی (۱۳۷۹) بر نقش عدم رضایت از زندگی و بیکاری بر گرایش به مصرف مواد مخدر؛ رامشت و پورشریفی (۱۳۸۹) بر نقش عدم امکانات تفریحی، استرس و فشارهای روانی و عدم مدیریت تنش همسو است. این یافته نقش عامل فردی در مصرف مواد مخدر را مورد تأیید قرار می‌دهد که در اغلب نظریه‌های مربوط به عوامل خطر و محافظ در گرایش به مصرف مواد مخدر نیز عامل فردی مهم‌ترین عامل محسوب می‌شود.

یافته دیگر پژوهش حاکی از آن است که مجموع اثرات غیرمستقیم التزام عملی به اعتقادات اسلامی بر گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر رقم معنی‌داری به دست نیامد. این در حالی است که مقدار اثرات غیر مستقیم از تمامی مسیرها رقم کمی محاسبه گردیده است. به طوری که اثر غیرمستقیم التزام عملی به اعتقادات اسلامی از طریق سبک زندگی سالم برابر $0/0102-$ ؛ از طریق سبک زندگی و اختلال در سلامت عموم برابر $0/00001+$ ؛ محاسبه گردید.

اما مجموع اثرات مستقیم و غیر مستقیم التزام عملی بر اعتقادات اسلامی بر گرایش به مصرف مواد مخدر برابر $0/34-$ و معنی‌دار بدست آمده است. در تبیین این یافته می‌توان چنین اظهار نظر نمود که پدیده گرایش به مصرف مواد مخدر یک پدیده پیچیده بوده و عوامل متعددی در ایجاد و یا ممانعت از آن دخیل هستند. هر چند از نظر آمار و ارقام بین اغلب متغیرهای تحت مطالعه به صورت دو متغیری رابطه معنی‌دار محاسبه گردیده است اما وقتی متغیرها در کنار هم قرار می‌گیرند و نمود واقعی از عوامل فردی اثرگذار بر گرایش به مصرف مواد مخدر فراهم می‌آورند تأثیرات آنها بر همدیگر در مسیرهای مختلف سبب می‌گردد مقادیر محاسبه شده رقم پایینی باشد.

اما مجموع اثرات مستقیم و غیر مستقیم التزام عملی بر اعتقادات اسلامی بر گرایش به مصرف مواد مخدر برابر $0/34-$ و معنی‌دار به دست آمده است. در تبیین این یافته می‌توان چنین اظهار نظر نمود که پدیده‌ی گرایش به مصرف مواد مخدر یک پدیده

پیشنهادها

میانگین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و تمامی مؤلفه های آن شامل التزام عملی به نماز خواندن، التزام عملی به روزه گرفتن، التزام عملی به احکام شرعی الهی و التزام عملی به معاشرت با افراد مذهبی و حضور در اجتماعات مذهبی در بین دانشجویان پسر پایین تر از حد متوسط است. با توجه به اهمیت این فرایض و نیز حساسیت پرورش دانشجویان به عنوان افراد سرآمد جامعه به مسئولین و تصمیم گیران توصیه می شود در پرورش این قشر به دنبال ارائه راهکارها و شیوه های کارآمدتر باشند.

میانگین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و تمامی مؤلفه های آن شامل التزام عملی به نماز خواندن، التزام عملی به روزه گرفتن، التزام عملی به احکام شرعی الهی و التزام عملی به معاشرت با افراد مذهبی و حضور در اجتماعات مذهبی در بین دانشجویان پسر پایین تر از حد متوسط است. با توجه به اهمیت این فرایض و نیز حساسیت پرورش دانشجویان به عنوان افراد سرآمد جامعه به مسئولین و تصمیم گیران سایر سازمان ها و نهادها و دستگاهها توصیه می شود در برنامه های خود به دنبال شیوه های کارآمدتری باشند.

با توجه به اینکه با افزایش سبک زندگی سالم؛ گرایش دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر کاهش می یابد، به مسئولان دستگاه های مرتبط همچون تربیت بدنی، صدا و سیما، شبکه بهداشت و درمان توصیه می شود در فراهم ساختن شرایط سبک زندگی بهتر تلاش نمایند.

با توجه به اینکه عامل دوستان در مقایسه با دیگر عوامل اعتیادپذیری دانشجویان پسر بالاترین میانگین را دارد و مقدار آن بالاتر از حد متوسط می باشد و در اغلب تحقیقات نقش دوستان در اعتیاد مورد تأیید است. لذا به دانشجویان ذکور توصیه می شود در مراودت های اجتماعی و دوستی های خود بازنگری نموده، مراقب رفتارهای خطر خویشتن در بین دوستان باشند.

وضعیت مؤلفه تغذیه سالم در بین مؤلفه های سبک

پیچیده بوده و عوامل متعددی در ایجاد و یا ممانعت از آن دخیل هستند. هر چند از نظر آمار و ارقام بین اغلب متغیرهای تحت مطالعه به صورت دو متغیری رابطه معنی دار محاسبه گردیده است، اما وقتی متغیرها در کنار هم قرار می گیرند و نمود واقعی از عوامل فردی اثرگذار بر گرایش به مصرف مواد مخدر فراهم می آورند تأثیرات آنها بر همدیگر در مسیرهای مختلف سبب می گردد مقادیر محاسبه شده رقم پایینی باشد.

محدودیت های این تحقیق را می توان در چهار گروه دسته بندی کرد:

۱- با توجه به اینکه ویژگی های روانسنجی پرسشنامه های مورد استفاده کاملاً برای دانشجویان سیستم آموزش از دور بررسی نشده بود و در این پژوهش هم صرفاً به بررسی پایایی اکتفا شد احتمال خطای ابزار وجود دارد.

۲- خطای احتمالی بعدی که جزء خطاهای ذاتی پرسشنامه است، در این تحقیق نیز به قوت خود باقی است یعنی اینکه احتمال دارد پاسخگویان به طور واکنشی به سئوالات پرسشنامه پاسخ داده باشند.

در این پژوهش از تحلیل مسیر برای تحلیل فرضیه ها استفاده گردید که لازمه استفاده از این روش آماری؛ نسبی بودن متغیر وابسته است؛ اما ویژگی های علوم انسانی در کل و متغیرهای موجود در این پژوهش به طور خاص نسبی نبوده و به طور مجازی نسبی در نظر گرفته شد که احتمالاً یافته های تحقیق را تحت الشعاع قرار دهد.

در این پژوهش، کل جامعه آماری در دسترس نبوده است و نمونه انتخابی دانشجویانی بوده اند که در پردیس دانشگاهی حضور پیدا نموده اند. این مورد می تواند یافته ها را تحت تأثیر قرار دهد.

با توجه به اینکه مطالعات انجام یافته در زمینه ارتباط بین متغیرهای مورد مطالعه در این پژوهش اغلب به صورت دو متغیره بوده و چند متغیری نبوده است، لذا امکان بحث بیشتر مقدور نمی باشد.

زندگی در میان دانشجویان پسر پایین‌ترین میانگین را دارد و مقدار آن پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد. با توجه به نقش این مؤلفه در زندگی سالم به ویژه در دوران دانشجویی و جوانی، به دانشجویان ذکور توصیه می‌شود الگوها و رفتارهای تغذیه‌ای خویش را اصلاح نمایند.

با توجه به اینکه با افزایش التزام عملی دانشجویان به اعتقادات اسلامی؛ گرایش آنان نسبت به مصرف مواد مخدر به طور معنی‌داری کاهش می‌یابد و التزام عملی به اعتقادات اسلامی شامل مؤلفه‌های نماز خواندن، روزه گرفتن، عمل به احکام شرعی الهی، و نیز حضور در اجتماعات مذهبی است؛ به دانشجویان توصیه می‌شود جهت مصون ماندن از آسیب رفتارهای پرخطری همچون اعتیاد به دامن انجام فرایض دینی پناه ببرند.

با توجه به اینکه عامل محیطی اجتماعی، عامل دوستان و عامل فردی اعتیادپذیری دانشجویان پسر بالاتر از حد متوسط بوده و محیط دانشگاه بنا به ویژگی‌های آن می‌تواند جریان این مشکل را تسهیل نماید؛ لذا به خانواده‌ها توصیه می‌شود نظارت بهتر و بیشتری بر فرزندان ذکور خود داشته باشند. مراودت‌های اجتماعی و دوستی‌های آنان را کنترل نمایند.

با توجه به اینکه با افزایش التزام عملی دانشجویان به اعتقادات اسلامی؛ گرایش آنان نسبت به مصرف مواد مخدر به طور معنی‌داری کاهش می‌یابد و التزام عملی به اعتقادات اسلامی شامل مؤلفه‌های نماز خواندن، روزه گرفتن، عمل به احکام شرعی الهی، و نیز حضور در اجتماعات مذهبی است؛ به خانواده‌ها توصیه می‌شود جهت ایمن‌سازی فرزندان خویش در برابر آسیب‌هایی همچون اعتیاد، از کودکی با روش‌های کارآمد فرزندان خویش را به سمت انجام فرایض دینی سوق دهند.

منابع

- آذربایجانی، م.؛ موسوی اصل، م. (۱۳۸۵)، *درآمدی بر روانشناسی دینی*، تهران، انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها.
- بهرامی احسان، هـ (۱۳۷۸)، «بررسی مؤلفه‌های بنیادین سازش‌یافتگی در آزادگان ایرانی»، رساله دکتری *روانشناسی دانشگاه تربیت مدرس*، دانشکده علوم انسانی.
- _____، (۱۳۸۰)، «بررسی مقدماتی میزان اعتبار و قابلیت مقیاس جهت‌گیری مذهبی»، *مجله روانشناسی و علوم تربیتی*، دوره جدید، ۶(۱)، ۹۰-۶۷.
- ترقی‌جاه، ص.؛ نجفی، م. (۱۳۸۶)، «بررسی رابطه آسیب‌پذیری در برابر مصرف مواد و در معرض خطر خودکشی بودن با سلامت روانی و میزان بهره‌گیری از اعتقادات مذهبی»، *مجموعه مقالات چهارمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان*، ۹۴-۹۱.
- خدایاری فرد، م.؛ شهابی، ر.؛ اکبری زردخانه، س. (۱۳۸۶)، «رابطه دینداری و خودکنترلی پایین با استعداد سوء مصرف مواد در دانشجویان»، *مجموعه مقالات چهارمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان*، ۱۳۲-۱۲۸.
- دفتر مرکزی مشاوره وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۸۵)، «مصرف مواد در دانشگاه‌ها: وضعیت موجود، علل، عوامل و اقدامات»، *تغی از سایت*.
- دهکردیان، پ.؛ گلزاری، م. (۱۳۸۹)، «میزان اعتیادپذیری دانشجویان و شناسایی افراد مستعد سوء مصرف مواد»، *پنجمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان*، ۹۲-۹۱.
- رامشت، م.؛ پورشریفی، ح. (۱۳۸۹)، «عوامل مؤثر در افزایش مصرف مواد در دانشجویان دانشگاه‌ها براساس مدل تعاملی سوء مصرف مواد»، *پنجمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان*، ۱۰۲-۱۰۱.
- رزمجویی، ر. (۱۳۸۹)، «رابطه تعالی معنوی با احتمال آسیب‌پذیری نسبت به مصرف مواد مخدر در دانشجویان»، *مجموعه مقالات پنجمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان*، ۱۹۵-۱۹۴.

- Colasanto, D. & Shriver, J. (1989), "Mirror of America: middle- aged face marital crises", *Gallup report*, 248, 34-38.
- Inglehart, R. I. (1990), "Culture shift in advanced industrial society", *Princeton, NJ: Princeton University Press*.
- Khoshtinat, V. (2012a), "A Comparison between Islamic Ideology and other Schools Theories about Mental Health and the Impact of Religious and Spirituality on human Psychology and Drug Rejection", *International Research Journal of Applied and Basic Sciences* 3(8), 1744-1754.
- _____ , (2012b), "The Impact of Adherence to Islamic Beliefs through Academic Achievement on University Students' Tendency to Drug Consumption", *International Research Journal of Applied and Basic Sciences* 3(7), 1312-1321.
- _____ , (2012c), "The Impact of Adherence to Islamic Beliefs via Public Health on University Students' Tendency to Drug Consumption", *International Research Journal of Applied and Basic Sciences* 3(10), (In press).
- Koenig, H. G. (1997), "Is religion good for your healt? The effect of religion on physical and mental health. Binghamton", *NY: Haworth Press*.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970), "Determining sample size for research activities", *Educational psychological Measurement*, 30, 607- 610.
- Lyons, R. & Langill, L. (2000), "Healthy: Strengtening the effectiveness of approaches to improve health", *Health Canada, Population and public Health, Branch. Dalhousie University*.
- Myers, D. G. (2000), "The funds, friends, and faith of happy people", *American psychologist*, 55, 56-67.
- Pladino, D. (1997), *Psychology 2. prentice-Hall, Inc.*
- Watson, D. & Clark, L. A. (1992), "On traits and temperaments", *Journal of personality*, 60, 441-476.
- رضوی، س. م.؛ اشرفی، ز. ح. س. (۱۳۷۹)، «اولین سن، اولین محل، اولین توصیه‌کننده و مهم‌ترین انگیزه مصرف سیگار در شهر یزد»، *مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد*، ۸(۱)، ۱۲-۱۷.
- زرانی، ف. و همکاران (۱۳۸۵)، «نیمرخ مصرف مواد در دانشجویان: مطالعه مقدماتی»، *مجموعه مقالات سومین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان*، ۲۱۸-۲۱۲.
- سراج‌زاده، س. ح.؛ توکلی، م. (۱۳۸۰)، «بررسی تعریف عملیاتی دینداری در پژوهش‌های اجتماعی»، *نامه پژوهش*، ۵(۲۰ و ۲۱)، ۳۹-۲۷.
- شمسی میمندی، م.؛ ضیاءالدینی، ح.؛ شریفی یزدی، ع.؛ (۱۳۸۷)، «عوامل مؤثر در گرایش به مواد مخدر از دیدگاه دانش‌آموزان دبیرستانی کرمان»، *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین*، ۱۲(۴)، ۸۷-۸۰.
- ظهور، ع.؛ توکلی، ع. (۱۳۸۱)، «وضعیت نگرش مذهبی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان در سال ۱۳۸۰»، *ارمغان دانش*، ۷(۲۸)، ۳۱-۱۸.
- کریمیان، ج.؛ شکرچی‌زاده، پ. (۱۳۸۶)، «بررسی نقش فعالیت بدنی در سلامت جسمانی، روانی و اجتماعی خانواده از دیدگاه اسلام»، *ویژه‌نامه اولین همایش بهداشت در آموزه‌های پیامبر اکرم (ص)*، *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، ۶(۸۸-۸۵).
- مولوی، پ.؛ رسول‌زاده، ب. (۱۳۸۳)، «بررسی عوامل مؤثر در گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر»، *فصلنامه اصول بهداشت روانی*، ۲۱ و ۲۲، ۴۹-۵۵.
- نجاتی، م. ع. (۱۳۸۷)، *قرآن و روانشناسی مشهد*. بنیاد پژوهش‌هااسلامی.
- نوابخش، م.؛ پوریوسفی، ح. (۱۳۸۵)، «نقش دین و باورهای مذهبی بر سلامت روان»، *پژوهش دینی*، ۱۴، ۹۳-۷۱.
- وردی‌پور، ح.؛ فرهادی نسب، ع.؛ بشیریان، س.؛ محبوب، ح. (۱۳۸۶)، «الگو و عمل گرایش جوانان به سوء مصرف مواد»، *مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی- درمانی شهید صدوقی یزد*، ۱۵(۴)، ۴۲-۳۵.